UDK 177:32:929 Izetbegović A.
DOI 10.26340/muallim.v27i107.2240

MORAL U LIDERSTVU ALIJE IZETBEGOVIĆA

Safet SOFTIĆ

Sažetak: Alija Izetbegović u radu je predstavljen kao lider koji je, uprkos zatvaranjima, ratu i velikim stradanjima, ostao vjeran svojim moralnim i vjerskim principima. Posebno se ističe njegovo zalaganje za suživot, odbijanje osvete i poštovanje tuđih bogomolja i naroda. Njegovo liderstvo nije se temeljilo samo na političkoj moći, već na vjeri, principima i odgovornosti prema ljudima. Tekst zaključuje da politika bez morala vodi podjelama i sukobima, dok moralno i principijelno liderstvo može doprinijeti miru, suživotu i očuvanju dostojanstva svih ljudi.

Ključne riječi: *Alija Izetbegović, moral, liderstvo, Saadat Hasan Manto*

Moral u liderstvu Alije Izetbegovića

Kada govorimo o historiji, često je opisujemo kroz bitke i političke odluke, kroz granice koje se crtaju i brišu. Prava priča historije zapravo se piše u onome što te granice znače za običnog čovjeka. Zato želim početi pričom koja ne govori direktno o Bosni i Hercegovini, ali koja savršeno oslikava ono što se događa kada ljudska zajednica izgubi moralni kompas.

Godine 1955. pakistanski pisac Saadat Hasan Manto napisao je kratku priču "Toba Tek Singh". Radnja je smještena u duševnu bolnicu, nakon podjele Indije i Pakistana. Ljudi unutar tih zidova – učenjaci, očevi, komšije – iznenada postaju razvrstani po religiji, naciji, umjetnim linijama koje nikada nisu postojale u njihovim životima. Priča završava potresno: jedan čovjek Bishan Singh leži na zemlji između dvije žice, u ničijoj zemlji. Nije pripadao nijednoj strani. Nije pripadao nikome.

Zašto ovu priču spominjem danas? Zato što ona pokazuje do čega dovodi institucionalizirano ludilo – kada se razlike pretvore u oružje, kada se linije povuku tako da uništavaju ljudske živote. Pokazuje šta se dešava kada liderstvo postane samoodržanje, a ne služba narodu. Kada umjesto doma, čovjek ostane da leži na komadu zemlje bez imena.

Historija je puna takvih primjera. Lidera koji su ubjeđivali svoje narode da abnormalno jeste normalno, da su podjele jedini put, da se može opstati samo uništavanjem drugog.

Ali u historiji naše zemlje postoji primjer koji dokazuje da to ne mora biti tako. Primjer lidera koji je pokazao da se može vjerovati i u Boga i imati povjerenje u čovjeka. Da se može biti vođa, a ostati čovjek. Da se i u najtežim trenucima može graditi moral, a ne mržnja.

Taj primjer je Alija Izetbegović.

Rođen 1925. godine u Bosanskom Šamcu, odrastao je u Sarajevu, u gradu gdje su se stoljećima susretale različite vjere i kulture. Njegov život obilježile su dvije stvari: duboka vjera i progon. Dva puta je zatvaran zbog svojih uvjerenja – prvi put nakon Drugog svjetskog rata, a drugi put 1983. godine, u montiranom Sarajevskom procesu muslimanskim intelektualcima.

Zatvor je mjesto koje može slomiti čovjeka. Izolacija, odvojenost od porodice, gubitak zajednice, osjećaj nepravde – sve to stvara duboke ožiljke. A Alija Izetbegović je tu cijenu platio više puta, u godinama svoje mladosti i zrelosti. Ono što je fascinantno jeste da on nije izašao slomljen. Izašao je jači. Njegova vjera je postala još dublja, njegova uvjerenja još čvršća.

Znao je da vjera u Boga nije odvojiva od morala i etike. I upravo je ta osnova, djelimično izgrađena u ćelijama zatvora, stvorila političara kakvog dotad nismo poznavali – čovjeka koji nije ulazio u politiku zbog koristi, nego zbog uvjerenja.

Politika, međutim, ima moć da promijeni čovjeka. Koliko puta smo vidjeli da ljudi, kad osjete vlast, gube sebe? Da im moć postaje važnija od pravde, a prijestolje važnije od naroda? Koliko puta je vlast postala otrov, čak i oni koji su nekad bili borci za slobodu postali su tlačitelji?

Alija Izetbegović je bio drugačiji.

U vremenu kada je svijet tonuo u ludilo raspada Jugoslavije, on je ušao u politički život, ali je ostao vjeran moralnom kompasu. Nije imao komunistički

staž. Nije bio dio struktura koje su decenijama vladale. Bio je čovjek koji je prošao kroz tamnicu, ali nije nosio mržnju.

Dok su drugi crtali granice krvlju, on je govorio o suživotu. Dok su drugi palili bogomolje, on je zabranjivao osvetu. Podsjetimo se: tokom rata u Bosni i Hercegovini, srpske snage uništile su najmanje 614 džamija, a dodatno oštetile preko 200 – gotovo 80% islamskih bogomolja. Ipak, on nikada nije dao nalog da se sruši crkva jer je razumio da mjesto molitve – bilo čije – nije samo zgrada. To je prostor između čovjeka i Boga.

Tu se vidi veličina Alije Izetbegovića. Jer, lahko je držati se principa kada je sve mirno. Prava snaga čovjeka mjeri se u trenucima kada su svi razlozi protiv tebe. Kada tvoji ljudi stradaju. Kada se od tebe traži osveta, tada se pokazuje koliko su tvoja uvjerenja zaista tvoja.

Nažalost, znamo da su ti trenuci za Bosnu i Hercegovinu bili strašni. Genocid u Srebrenici, masovni zločini širom zemlje, logori, opsada Sarajeva – to su rane koje još uvijek bole. U tim okolnostima, kada bi mnogi lideri posegnuli za osvetom, Alija Izetbegović nije učinio isto. Nije ušao u spiralu zla. Znao je da osveta ne donosi pravdu, već samo produžava lanac nasilja.

Nije to bilo naivno. Nije to bilo neznanje. To je bila svjesna odluka. Odluka vođena vjerom i moralom.

I upravo zato Richard Holbrooke, glavni arhitekta Dejtonskog sporazuma, nije imao dilemu kada je rekao: "Da nije bilo Alije Izetbegovića, danas ne bi bilo Bosne i Hercegovine."

No, liderstvo nije samo u ratu. Ono se možda još teže mjeri u miru jer oružje se može spustiti, ali rane ostaju. Statistike pokazuju da polovina zemalja koje prođu kroz rat vrlo brzo ponovo skliznu u sukob. Pravi izazovi često dolaze poslije – kada treba graditi institucije, liječiti traume, pomiriti komšije.

Alija Izetbegović je i tada pokazao isti principijelni pristup. Susretao se s lokalnim zvaničnicima, slušao običan narod. Jednom prilikom, imao sam čast biti u prostoriji kada ga je jedan čovjek upozorio da ga ogovaraju, da mu rade iza leđa. Uz osmijeh, Alija Izetbegović je mirno rekao: "Vjeruj mi, samo me to brine", i time zatvorio tu raspravu. Nije živio u strahu od ljudi. Njegov jedini strah bio je pred Bogom i vlastitim djelima.

I zato je mogao biti most. Most između istoka i zapada – jer njega su podjednako poštovali i u Washingtonu i u Rijadu, i u Teheranu i u Briselu. Most između vlastitog naroda i drugih naroda. Most između vjere i politike. Njegov ugled je bio toliki da je, uprkos sukobima između Irana i Saudijske Arabije, upravo saudijski kralj poslao avion da ga odvede na konferenciju u Teheran. Takvo povjerenje ne može se kupiti. Ono se stječe moralom.

I zato ne čudi da mu je i narod odavao priznanje. Njegova dženaza 2003. godine okupila je više od stotinu hiljada ljudi, pod kišom, u tišini, u poštovanju. To nije bio samo ispraćaj jednog državnika. To je bio ispraćaj čovjeka kojem su ljudi vjerovali – u ratu i u miru.

Zaključak

Na kraju, želim se vratiti slici s početka, slici ničije zemlje. Alija Izetbegović posvetio je život da ovaj komad zemlje – Bosna i Hercegovina – nikada ne bude ničija zemlja. Da nikada ne postane prostor gdje ljudi leže izgubljeni, bez imena, bez doma. Da ovo ostane zemlja svih svojih naroda i građana. Da ovo bude mjesto gdje čovjek, bez obzira na vjeru ili ime, može živjeti dostojanstveno.

I zato, kada govorimo o moralu u liderstvu, njegova poruka je jasna: politika bez morala vodi u ludilo, ali politika vođena vjerom i principima može graditi mir čak i u najtežim trenucima. Na nama je da tu poruku ne zaboravimo. Granice se mogu pomjerati, sistemi se mogu mijenjati, ali samo moralno liderstvo ostavlja trag kroz generacije.

Abstract

MORALITY IN ALIJA IZETBEGOVIĆ'S LEADERSHIP

Safet Softić

This paper presents Alija Izetbegović as a leader who, despite imprisonment, war, and immense suffering, remained faithful to his moral and religious principles. Particular emphasis is placed on his commitment to coexistence, his rejection of revenge, and his respect for other peoples and their places of worship. His leadership was based not solely on political power, but also on faith, principles, and responsibility toward others.

The paper concludes that politics without morality leads to division and conflict, whereas moral and principled leadership can contribute to peace, coexistence, and the preservation of the dignity of all people.

Keywords: Alija Izetbegović, morality, leadership, Saadat Hasan Manto

الملخص

الأخلاق في قيادة علي عزتبيغوفيتش

صافِت سوفتيتش

يُقدم هذا المقال علي عزتبيغوفيتش بصفته القائد الذي ظل رغم السجن والحرب والمعاناة الشديدة وفيا لمبادئه الأخلاقية والدينية. ويركز بشكل خاص على نضاله من أجل التعايش، ورفضه للانتقام، واحترامه للشعوب المختلفة ومعابدها. ولم تكن قيادته قائمة على السلطة السياسية وحدها، بل وعلى الإيمان والمبادئ والمسؤولية تجاه الناس.

ويخلص المقال إلى أن السياسة العارية عن الأخلاق تولد الانقسامات والصراعات، بينما تُسهم القيادة الأخلاقية القائمة على المبادئ في تحقيق السلام والتعايش والحفاظ على كرامة الناس جميعا.

الكلمات المفتاحية: علي عزتبيغوفيتش، الأخلاق، القيادة، سعادات حسن مانتو.